

maradt ránk, így a 18. század eleji összeírások alapján kell következtetnünk a néhány évtizeddel korábbi állapotokra is. Anélkül, hogy az örmények szerepét Erdély gazdasági életében csökkenteni kívánnánk, a 3000-es számot alaposan mérsékelnünk kell: a beköltöző családok száma 300 alatt lehetett, hiszen 1715-ben mintegy 220-240 örmény család élt Erdélyben, és a 3000-et valószínűleg soha nem érte el a családok száma. Ezzel összefüggésben talán érdekes megjegyezni, hogy a 3000-es szám más mitikus történetekben is előfordul, így például *Kézai Simon* krónikája nyomán a székelyek hun eredetének mítosza is Csaba királyfi 3000 hunjáról tud, akik a vesztes csata után a Csigla mezején húzták meg magukat és ők lettek a székelyek ősei.

Az örmény lakosság fluktuációja kezdetben meglehetősen magas volt. A II. Rákóczi Ferenc vezette szabadságharc pusztításai demográfiai hanyatlást vontak maguk után. Ebesfalva leégett, és a szájhagyomány szerint a lakosság egy része visszaköltözött Moldvába, Szépvizet pedig a hagyomány szerint a tatárok dúlták fel a 17. század végén, akik elhurcolták a lakosságot. A népességmozgás nagyon erős lehetett a 17-18. század fordulóján, és később is jelentős maradt egész a 18. század közepéig. Ha a századfordulón alighanem a Moldvába visszatelepülők voltak többségben, a harcok lecsendesülésével az ellenkező irányú mozgás, az Erdélybe való bevándorlás lett sokkal jelentősebb, mely folyamatosan zajlott a 18. század első harmadában, de még utána is a század közepéig. Sőt szórványosan még később is, miközben 1710 után a kivándorlás már nagyon csekély lehetett. A betelepülők túlnyomó többsége Moldvából jött, valószínűleg a családi összeköttetések révén, néhányan pedig Lengyelországból.

Érdekes megemlíteni ebben az összefüggésben, hogy 1768-69-ben Mária Terézia környezetében felmerültek tervek az orosz-török háború kapcsán örmény menekültek letelepítésére Máramarosban. Az örmények odacsalogatása kezdeti sikereket ért el, 1769-ben néhány lengyelországi örmény család tényleg áttelepedett a máramarosi városokba. Bécsnek azonban még vérmesebb tervei voltak: máshová is kívántak örmény menekülteket letelepíteni, ezért a királynő jelentős kiváltságokat ígért nekik. Az udvar különösen pártfogolta őket: részben nagyon jól beleillettek a merkantilista gazdaságpolitikába, előnyt jelentett katolikus vallásuk is, másfelől a zsidókat és a török alattvalókat kívánták velük kiszorítani a keleti kereskedelemből. Az erdélyi Kincstartóság is foglalkozott a kérdéssel, de az örmény települések túlnépesedésére hivatkozva nem akartak újabb örményeket befogadni. Végül a telepítési akció a kezdeti kisebb sikerek után eredménytelen maradt: részben azért, mert a harcok lecsendesülésével az örmények sem akartak tömegesen áttelepedni, részben pedig a hatóságok passzív ellenállása miatt.

(Folytatjuk)

Pál Judit történész

* * *

„Egynek minden nehéz, sokaknak semmi sem lehetetlen.”

Széchenyi István

* * *

Erdélyi Géza püspök az idei Tőkés-díj kitüntetettje

- A rendszerváltás megnyomorított, megalázott és mindenéből kiforgatott, a kommunista csehszlovák rendszer által gyors, két-három évtizeden belüli teljes elszorvasztásra ítélt református egyházszervezetet talált a Felvidéken. Katasztrófális paphiány, elkobzott és államosított ingó- és ingatlan vagyonok, államosított templomok! egész sora, befagyasztott könyvkiadás és sajtó, tiltások, közigazgatási- és államrendőri felügyelet, vallás- és egyházellenesre hangolt tömeg. Trianon és Párizs utáni évtizedeket és a kommunista uralom közös hozadékát örökölte püspökünk, *Erdélyi Géza* - mondta laudációjában *Koncsol László*, a Szlovákiai Református Egyházkerület főgondnoka 2005. június 26-án, a Tőkésdíj átadásán Kisvárdán.

Koncsol László méltatásában rámutatott: - Erdélyi Géza, a Szlovákiai Református Egyház püspöke a nehézségek ellenére immár második ciklusában irányítja „Déva várát”, a Szlovákiai Református Keresztyén Egyházat. Hatalmas építő, szervező és irányító munkát végez. Erdélyi Géza életében fontos szerepet játszik a lelkesítő-, teológiai- tanári- és egyházszervezői szolgálat mellett a tudomány és a korábban végzett könyvtárosi- és művészettörténeti munkássága. Cseh nyelven írt habilitációja Ravasz Lászlóról szól. Gömör klasszicista építészetéről monográfiát írt.

Az eredményekről szólva a méltató megállapította: Sorra nyíltak meg iskoláik az utóbbi években, így a rozsnyói, a rimaszombati és a lévai. Koronájuk a révkomáromi teológia, mely a tavaly megnyílt Selye János Egyetem első teljesen kiépített kara. Leginkább az itt végzett oktatásnak köszönhetően megszűnt a Szlovákiai Református Egyház lelkeszhiánya.

A díjátadó ünnepségen maga az ünnepelt, Erdélyi Géza hirdette Istennek Igéjét. Prédikációjában megállapította: Igazmondókra van szükség, akiknek látomásuk van a jövődöt illetően. Mint mondta, imádkoznunk kell azért, hogy egygyé lehessen az, ami összetartozik.

A felvidéki református püspök vallja: *Soha nem történhet meg, hogy megtagadjátok önmagatokat! Mert soha nem felejtethetitek el, kik vagytok, honnan jöttetek, kikhez tartoztok! Becsüljétek meg másokat, de érzétek el, hogy titeket is megbecsüljenek! Semmi más eszközzel, csak azzal, hogy megadjátok a tiszteletet másoknak, és megkövetelitek a tiszteletet magatoknak.*

Erdélyi Gézának, a „magyarság érdekében kifejtett tevékenységének elismeréseként” adta át a Tökés-díjat és a Györfi Sándor Munkácsy-díjas szobrászművész által készített emléklakettet Lengyel Szabolcs, a Tökés László Alapítvány kuratóriumának elnöke.

Lapunk érdeklődésére a kuratórium elnöke kifejtette: a Tökés László Alapítványt 1989-ben alapították Tökés László tiszteletes védelmére. Kisvárdán már 1989. december 12-én néma tüntetést szerveztek a hívek, hogy a Romániában akkor még tomboló diktatúra ne tehessen kárt a bátor magyar lelkész, családja és gyülekezete életében. A Tökés-díjat minden évben kiosztják, így a kitüntetettek között találhatjuk Ágoston Andrást, Sára Sándort, Duray Miklóst, Nemeskürty Istvánt, Orbán Viktor volt miniszterelnököt valamint Tonk Sándort.

A Tökés Alapítvány 2005. január 1-től tíz-tíz határon túl élő, szülőföldjén tanuló, magyar iskolába járó diák támogatását kezdte meg. Az ötezer forintos ösztöndíjat a gyimesfelsőlaki Árpádházi Szent Erzsébet liceum, valamint a Nagyenyedi Bethlen Gábor Református Kollégium tanulói kapták. A további felajánlások lehetővé teszik, hogy Nagyváradon és Szatmárnémetiben is megkezdjék a legrászorultabb diákok megsegítését. Az alapítvány támogató munkáját Kárpátalján és Felvidéken is szeretné folytatni.

Az ünnepi eseményen részt vett Tökés László, a Királyhágómelléki Református Egyházkerület püspöke, Bölcskei Gusztáv, a Magyar Református Egyház Zsinatának lelkész-elnöke, valamint Gulácsy Lajos, nyugalmazott kárpátaljai püspök.

Frigyesy Ágnes

* * *

Daczó Dénes

Argentínai magyarok Csíkban

Tizennégyezer kilométerről érkeztek vendégek az elmúlt napokban, magyarországi látogatás után, Erdélybe. A Regös Néptánc-együttes tagjai az erdélyi magyar kultúrával, hagyományokkal ismerkednek, miután távoli otthonukban sikerült megőrizniük nyelvüket, kultúrájukat. Az argentiniai magyar közösségről, az utazás élményeiről **Bonapartianné Graul Beatrixszel** és fiával, **Bonapartian Eduárddal**, a Regös Néptánc-együttes vezetőjével beszélgettünk. Az argentiniai magyarok éppen a Hargita Nemzeti Székely Népi Együttes vendégei voltak. Együtt próbált, táncolt a két csapat.

Beatrix: - Vegyes házasságban élek, de könnyű, egyszerű volt megtartani a nyelvet, mert a férjem nagyon vad örmény vezető volt, én meg nagyon vad magyar vezető, minden lében kanál. Valahogy nagyon egyszerűen megegyeztünk, hogy ha lesz gyerek, akkor te örményül, én meg magyarul szólok hozzájuk. Lettek gyerekek. Hét örmény iskola van, viszont magyar iskola hivatalos, állami nincs. Ilyen részről egyszerű volt, hogy járnak az örmény iskolába. Megtanultak örményül, spanyolul, angolul, és egy kicsit olaszul, viszont hétvégeken magyarok vagyunk.

Hét közben örmények, hét végén magyarok

A cserkészterén a gyerekek kellett válasszanak: jártok hét végén magyar iskolába, hét közben meg örmény iskolába, a cserkészteret, melyiket akarjátok? És akkor ők azt választották: - Ha már egész héten örményeskedünk, akkor hét végén magyarkodjunk, s így járnak most hét végén magyar aktivitásra. Beadtuk óvodába, egy szót sem tudtak spanyolul, és akkor jött a tanárnő, hogy tanítsuk meg őket spanyolul. Mondtuk, hogy nem, mert spanyolul úgyis megtanulnak két-három hét alatt, úgy is volt. És így sikerült, hogy otthon mind a három nyelv folyik állandóan, mert automatikusan csak magyarul beszélnek hozzám,